

УДК 377:37.051.31

викладач кафедри педагогіки психології і методики
технологічної освіти **Бивалькевич Леонід Мстиславович**
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів)

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У роботі запропоновано модель підготовки студентів до організації технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів. Для забезпечення ефективності моделі сформульовано мету та завдання підготовки, визначено комплекс педагогічних умов. Обґрунтовано дидактичні підходи до вибору та застосування системи форм, методів і засобів згідно з етапами підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Розроблено методику їх впровадження у навчальний процес ВНЗ. Окреслено критерії, рівні сформованої готовності майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: модель, організація технічної творчості, інженери-педагоги, учні професійно-технічних навчальних закладів.

Анотация. В работе предложена модель подготовки студентов к организации технического творчества учащихся профессионально-технических учебных заведений. Для обеспечения эффективности модели сформулированы цель и задачи подготовки, определен комплекс педагогических условий. Обоснованы дидактические подходы к выбору и применению системы форм, методов и средств в соответствии с этапами подготовки будущих инженеров-педагогов. Разработана методика их внедрения в учебный процесс вузов. Определены критерии, уровни сформированной готовности будущих инженеров-педагогов к развитию технического творчества учащихся профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: модель, организация технического творчества, инженеры-педагоги, учащиеся профессионально-технических учебных заведений.

Annotation. The paper presents the model of the students' preparation to organization of technical creativity of pupils at vocational schools. To ensure the effectiveness of the model the goal and objectives of training have been formulated and complex of pedagogical conditions have been identified. Pedagogical approaches to the selection and application of forms, methods and aids according to the stages of future engineers-teachers' training have been grounded. Methodology of their implementation into learning process of higher educational establishments was created. The criteria have been outlined and the formation levels of future engineers-teachers' readiness to technical creativity development of the pupils at vocational schools have been stated.

Keywords: model, organization of technical creativity, engineers, teachers, students of vocational schools.

Вступ. В Україні найбільшої актуальності набуває підготовка кадрового потенціалу, що має високий рівень професійної підготовки та необхідні особисті якості, здатність до самовдосконалення та саморозвитку, спеціалісти із розвиненим креативним мисленням, які уміють конструювати, оцінювати, раціоналізувати навчальний процес. Проте аналіз психолого-педагогічної літератури, вивчення передового педагогічного досвіду, досвід практичної роботи з організації технічної творчості учнів дозволили виявити суперечності між:

- потребою сучасних освітніх закладів розвивати технічну творчість учнів і неготовністю молодих викладачів адекватно діяти в умовах інноваційного режиму;

- затребованістю професійно-технічних навчальних закладів у кадрах, готових до організації технічної творчості учнів, і відсутністю розроблених педагогічних умов, методичних рекомендацій щодо формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів;

- актуальністю основних напрямків освітньої політики відповідно до положень "Про професійно-технічний навчальний заклад" (1998 р.), "Про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах" (2006 р.) до Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки (2011 р.), наказу МОН № 359 від 23.04.2008 р. "Про затвердження державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій", законів України «Про вищу освіту» (2014 р.), "Про професійно-технічну освіту" (2006 р.), інших нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України і низькою поінформованістю працівників освіти про цілі, задачі, функціонування і розвиток системи професійно-технічної освіти, про створення умов для професійної самореалізації особистості та забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих робітниках, відсутністю у них мотивації до участі в заняттях технічною творчістю.

Вирішення нагальних проблем багато в чому залежить від обраної моделі навчання майбутніх фахівців.

«У сучасних умовах, – наголошує В. Бочарнікова, – представники педагогічної науки ведуть пошук таких моделей навчально-виховного процесу у вищій школі, які б утвердили якісно нові взаємини між його учасниками. Вони повинні спрямовуватися на гуманізацію та активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, забезпечувати інтенсивне оволодіння ними необхідного комплексу знань, умінь і навичок, а також гармонійний розвиток особистості майбутнього фахівця, сприяти адаптації його до нових умов життя» [1, с. 3]. Суголосно із таким твердженням думка І. Зимньої, що створення умов для розвитку особистості студента і якості його професійної підготовки – провідна задача модернізації системи професійної освіти [5, с.28].

Творча діяльність школярів і студентів у процесі засвоєння навчальних дисциплін представлена в роботах А. Агєєва, В. Розумовського. Розвитку технічної творчості учнів у сфері загальної та додаткової освіти присвячені праці В. Алексєєва, П. Андріанова, В. Гуріна, С. Рапацевича, В. Колотилова, Д. Комського, Ю. Столярова, І. Фесик та інших.

Зміст і специфіка технічної творчості студентів педвишніх, шляхи та засоби підготовки майбутніх учителів до керівництва творчими об'єднаннями учнів та

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогіка і психологія

студентів розглянуті в роботах А. Плутка, В. Путіліна. Розвитку людини як компетентного і творчого фахівця присвячені дослідження Н. Алексєєва, Є. Бондарєвської, В. Горшкіної, В. Извозчикова, В. Серікова, В. Сластьоніна, А. Тряпичіної, Б. Ананьєва, Т. Кудрявцева, Н. Кузьміної, С. Новосьолова, М. Скаткіна тощо.

Т. Газукою на основі системного, особистісного та діяльнісного підходів була розроблена модель підготовки вчителів трудового навчання до проєктної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін, яка являє собою сукупність взаємозв'язаних компонентів, що складаються зі спеціально відібраного змісту, реалізація якого відбувається за відповідно створених умов [2].

Запропонована модель С. Горчинського реалізується за умов врахування психолого-педагогічних та вікових особливостей учнів, центральне місце серед яких посідає комплексне бачення цієї проблеми та обов'язкове дотримання низки педагогічних умов: наявність педагогічного управління даним процесом, продуктивна співпраця вчителя, учнів та їх батьків, спрямування учнів на розвиток здібностей, розвиток творчого ставлення до навчально-трудої діяльності тощо [3]. Дослідник Г. Джевага розробив модель розвитку творчих здібностей теоретично обґрунтовано на основі діяльнісного підходу, який полягає в залученні учнів до творчої діяльності, що забезпечує формування вмій "бачення" проблеми, її вирішення та проведення відповідного дослідження, планування своєї діяльності, виховання самостійності та розвиток творчих здібностей школярів [4]. Згідно з розробленою моделлю О. Пискун, художньо-конструкторська підготовка розглядається як відкрита динамічна педагогічна система, головними елементами якої є: 1) суб'єкти освітнього процесу – студент як його центр і викладач; 2) їх взаємодія (навчальний діалог), що відбувається у формі творчої співпраці, змістом якої є навчально-творча художньо-конструкторська діяльність; 3) спеціально організоване освітнє середовище, до складу якого входять: а) інформаційне наповнення навчального процесу, б) різноманітні засоби навчання і просторово-матеріальні чинники, в) організаційні форми, г) методи і прийоми навчання, а також д) особистість викладача; 4) матеріалізовані і духовні продукти, що народжуються в процесі навчально-творчої взаємодії; 5) результат підготовки – художньо-конструкторська компетентність [6].

Роботи вищеназваних дослідників закладають основу підготовки майбутнього інженера-педагога до організації технічної творчості учнів ПТНЗ, визначають комплекс необхідних знань, умінь і навичок. Водночас умови розвитку професійних якостей організатора технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів у майбутніх інженерів-педагогів залишилися практично поза полем зору педагогів та методистів.

Таким чином, можна констатувати, що накопичений значний досвід з підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності. Разом з тим питання підвищення її ефективності на даний момент є недостатньо вивченими.

Формулювання мети статті та завдань. Мета дослідження – на основі аналізу наукової літератури, визначених педагогічних умов, компонентів підготовки розглянути модель підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів, яка являє собою сукупність взаємозв'язаних елементів, що складаються зі спеціально відібраного змісту, реалізація якого відбувається за відповідно

створених педагогічних умов.

Виклад основного матеріалу статті. Запропонована модель (рис. 1) теоретично обґрунтована і складається з трьох структурних блоків, що є складовими елементами підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів.

1. Мотиваційний блок, що включає мету, завдання підготовки, спрямованих на формування і професійну підготовку майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Мотиваційний блок характеризує замовлення суспільства на підготовку кваліфікованих інженерів-педагогів, здатних до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів, мету і завдання підготовки. Замовлення суспільства містить вимоги держави та суспільства до формування у студентів професійної компетентності, яка дозволяє, в подальшій діяльності правильно організовувати і розвивати потяг до технічної творчості у учнів ПТНЗ. Це визначає мету і завдання освітнього процесу.

Мета – формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів. Постановка мети процесу дозволяє визначити завдання – сформулювати систему знань, необхідних для розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів; особистісні і професійні якостей майбутніх інженерів-педагогів; узагальнити і систематизувати досвід з технічної творчості педагогів-новаторів; розвинути уміння з технічної творчості майбутніх інженерів-педагогів та методичні уміння розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів.

2. Змістово-діяльнісний блок – це система знань щодо професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів, включає в себе зміст, етапи підготовки (діагностико-мотиваційний, активно-розвивальний, оцінювально-результативний), форми, методи і засоби, що забезпечують успішне становлення, розкривають зміст майбутньої професійної діяльності, систему професійних умінь та навичок творчої діяльності майбутнього спеціаліста. Цей блок виявляє специфіку змісту професійної підготовки, побудованої з урахуванням комплексу принципів, що становлять основу діяльності майбутнього інженера-педагога у процесі професійної підготовки. Модель підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів передбачає використання широкого спектру методів, засобів і форм організації навчання, але не тільки відомі у навчальному процесі а й інноваційні, які розроблені і застосовуються в процесі навчання на сьогодні (навчальні сайти, електронні бази даних, електронні бібліотеки, комп'ютерні навчальні програми, електронні енциклопедії, книги тощо). Змістово-діяльнісний блок досліджуваної моделі виконує функцію предметно-пізнавальної діяльності майбутнього інженера-педагога, засобів практичної діяльності і управління творчим розвитком.

Проблеми сучасного педагогічного образования.
Сер.: Педагогіка і психологія

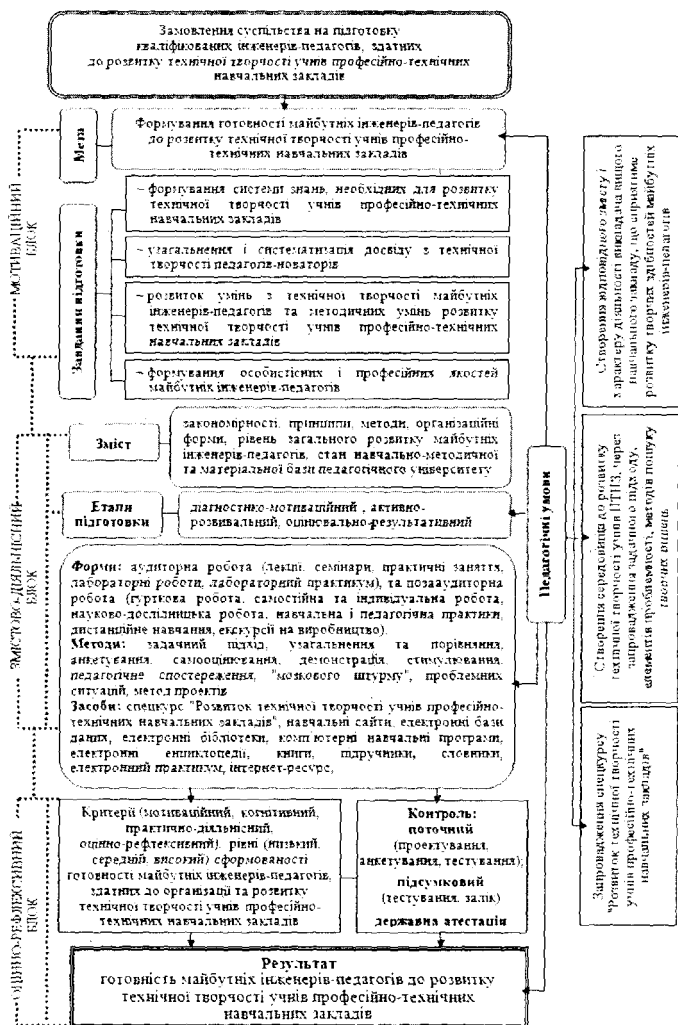


Рис. 1. модель підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів

На підставі проведеного нами аналізу системи професійно-технічної освіти виявлено такі педагогічні умови, необхідні для прояву та розвитку творчих здібностей: творення відповідного змісту і характеру діяльності

викладача вищого навчального закладу, що сприятиме розвитку творчих здібностей майбутніх інженерів-педагогів; створення середовища до розвитку технічної творчості учнів ПТНЗ, через запровадження задачного підходу, елементів проблемності, методів пошуку творчих рішень; запровадження спецкурсу "Розвиток технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів", що допомагає сформувати майбутнього фахівця як творчу індивідуальність, яка володіла б сучасними технологіями в техніці, професійно-технічною майстерністю та необхідним потенціалом інженерно-конструкторських знань, умінь і навичок, що забезпечать успішне викладання та розвиток технічної творчості учнів ПТНЗ.

Матеріал навчально-методичного спецкурсу розрахований на студентів технологічних факультетів вищих навчальних закладів, фахівців у сфері професійної освіти та методологічних засад професійної підготовки.

Мета курсу: сформувати професійну компетентність майбутніх інженерів-педагогів освітньої галузі "Технології", та підготувати до розвитку технічної творчості учнів ПТНЗ.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- формування обсягу знань про поняття "задатки", "здібності", "творчість", "творчі діти", "пізнавальний інтерес", "технічна творчість", "матеріально-технічна база", етапи технічної творчості особливості їх навчання, форми, методи планування, та способи координації процесу планування;

- формування умінь організувати пошуково-конструкторську діяльність учнів, умінь планувати діяльність гурткової роботи, умінь комплектувати необхідну матеріально-технічну базу для роботи гуртка;

- формувати умінь вирішувати творчі задачі;

- практичне застосування інноваційних технологій навчання в технічній творчості;

- спрямувати студентів на здобуття та апробацію ключових когнітивних та практичних компетентностей, які входять у склад готовності до розвитку технічної творчості учнів ПТНЗ, в умовах, які моделюють майбутню професійну діяльність під час проходження педагогічної практики;

- сформувати вміння до винахідництва, розвитку креативності, прогнозування нових способів рішення задач в технічній творчості і процесах, та набувати вміння аналізу проблемних ситуацій та нестандартного мислення по їх вирішенню;

- розвинути здібності, потенціал до технічної творчості в умовах, які моделюються майбутньою професійною діяльністю, прийняття індивідуальних та колективних рішень;

- отримати здібності до розвитку власних здібностей пізнавальної та практичної діяльності стосовно технічної творчості.

Реалізація поставлених завдань передбачає застосування проблемних лекцій та практичних занять, дискусій, завдань дослідницького характеру, моделювання педагогічних ситуацій та вирішення педагогічних завдань, винахідницьких задач.

Програма курсу розрахована на 36 години, з них 10 годин лекційних, 10 годин практичних, 16 годин відводиться на самостійну роботу студентів, підготовку і здачу практичних робіт.

3. Оцінно-рефлексивний блок визначає рівень розвитку оцінки та самооцінки, розуміння відповідальності за результати своєї педагогічної

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогіка и психологія

діяльності та подальше її переосмислення, спираючись на критерії сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів. Щоб перевірити рівень сформованості та становлення особистісно-професійних якостей, використовуються різні види контролю – поточний, підсумковий. Поточний контроль передбачає перевірку якості засвоєння знань впродовж семестру, що проводиться у письмовій та усній формі під час виконання практичних завдань індивідуального та групового характеру.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді заліку, що передбачає облік проходження ряду залікових одиниць для встановлення рівня сформованості ключових когнітивних та практичних компонентів готовності майбутніх інженерів-педагогів освітньої галузі "Технології" та підготовки студентів до розвитку технічної творчості учнів ПТНЗ – мотиваційної, когнітивної, рефлексивної, діагностичної, прогностичної, конструктивної, організаційної, комунікативної, технологічної, коригуючої, дослідницької.

Коригування навчальної діяльності студентів проходить із врахуванням якісних показників та критеріїв рівня сформованості означеної компетентності. Це дозволяє керувати процесом набуття необхідних знань та вмінь у ході навчання.

Оцінно-рефлексивний блок досліджуваної моделі включає результат нашого дослідження, тобто готовність майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів. У нашій моделі структуру готовності майбутнього інженера-педагога до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів розглядаємо як сукупність мотиваційного, когнітивного, практично-діяльнісного і оцінно-рефлексивного компонентів, які взаємообумовлені та пов'язані між собою.

Висновки. У процесі роботи нами була виявлена практика підготовки інженерів-педагогів освітньої галузі "Технології" сучасної вищої школи; розглянуто особливості підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів; виявлено шляхи її удосконалення; розроблена і запропонована модель, що сприятиме формуванню особистісної готовності студентів вищого навчального закладу до розвитку технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів; визначено комплекс педагогічних умов, що забезпечують процес формування особистісної готовності майбутніх педагогів. Перспективами для подальших розвідок є вивчення нетрадиційних підходів на основі ускладнення навчальних завдань для формування творчих здібностей студентів, пропозиції щодо довшівського досвіду творчої діяльності, унормованість та узгодження кількості, відведених для занять із освоєння практичного змісту технічної творчості.

Література:

1. Бочарнікова В. М. Стимулююча функція контролю знань, умінь і навичок студентів вищої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Віра Миколаївна Бочарнікова; Черкаський державний університет імені Богдана Хмельницького. – Черкаси, 1999. – 22 с.
2. Газука Т.А. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до проектної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. А. Газука; Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2010. – 21 с.

3. Горчинський С. В. Методика формування інтересу до трудового навчання в учнів основної школи: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / С. В. Горчинський; Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2008. – 20 с.

4. Джевага Г. В. Розвиток творчих здібностей учнів основної школи у процесі сільськогосподарського дослідництва: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Г. В. Джевага; Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2011. – 20 с.

5. Зимняя И. А. Педагогическая психология [учебник для вузов] / И. А. Зимняя. – М.: Логос, 2000. – 384 с.

6. Пискун О. М. Дидактичні засади художньо-конструкторської підготовки майбутнього вчителя трудового навчання: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. М. Пискун; Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – 20 с.

Педагогіка

УДК 378.016:001.89:621.3(043.3)

головний спеціаліст сектору доуніверситетської освіти

Вихор Віктор Григорович

Міністерство освіти і науки України (м. Київ)

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ

Анотація. В статті обосновані критерії, показателі оцінки готовності майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учасників загальноосвітніх навчальних закладів. Підготовка студентів до управління навчальною діяльністю може бути оцінена в межах трьохкомпонентної структури: мотиваційного, змістового та оцінювального компонентів.

Ключевые слова: критерій, показатель, компонент, управление, учебная деятельность.

Annotation. The criteria of performance evaluation of future teachers in the management of educational activities of secondary schools, students are given in the article. Preparing students for management training activities students can be evaluated within the three-component structure: motivational, contextual and evaluative components.

Keywords: criterion, index, component, management, training activity.

Актуальність проблеми. За останні роки все ширше надається увага провідним спеціалістами та науковцями в сфері освіти актуалізації управлінської діяльності вчителя. Підвищилися і доповнилися вимоги до професійно-педагогічних умінь вчителя. Для ефективного управління якістю навчання сучасний учитель повинен володіти різними методами діагностики, вміти оперативно регулювати і коригувати хід процесу навчання відповідно до результатів діагностики, планувати і прогнозувати навчальну діяльність.

Сучасна підготовка майбутніх учителів не дає повноцінних знань про процес управління, достатніх умінь необхідних при управлінні якістю